

Autorské právo

Václav Stupka

Pojem a předmět Autorského práva

- ☞ Často zaměňován s pojmem právo duševního vlastnictví
- ☞ Dva cíle:
 - Chránit investice tvůrců a podporovat jejich tvůrčí činnost
 - Přispívat k tomu, aby jejich tvorba mohla být prospěšná společnosti
- ☞ Prostředky:
 - Autorům jsou poskytována výlučná práva k jejich výtvorům
 - Je stanovena řada výjimek a omezení těchto práv

Právní normy autorského práva

∞ Hlavními prameny

- Česká zákonná úprava
 - Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (Autorský zákon) a jeho novely
- Mezinárodní smlouvy
 - Vytváření právní rámec do kterého je zasazena česká právní úprava
 - Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl z roku 1886
 - Mezinárodní úmluva o ochranně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových a televizních organizací z roku 1961
 - Smlouva světové organizace duševního vlastnictví o autorském právu z roku 1996
 - Smlouva světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech z roku 1996
- Právo Evropské unie
 - Směrnice, které členskými státy stanovují, jak mají autorské právo upravit.
 - Směrnice o právní ochraně počítačových programů
 - Směrnice harmonizující dobu ochrany práv
 - Směrnice o právní ochraně databází
 - Směrnice o určitých aspektech autorského práva v informační společnosti

Autorské dílo

- ☞ „jedinečný (popř. původní) výsledek tvůrčí činnosti autora vyjádřený v jakékoli objektivně vnímatelné podobě“ § 2 odst. 1 AZ
- ☞ Autorský zákon nabízí demonstrativní výčet těchto děl: Díla slovesná, hudební, dramatická, choreografická, kinematografická, výtvarná, kartografická apod.
- ☞ Původnost (nikoliv jedinečnost) se vyžaduje u software, databází a fotografií
- ☞ Chráněny i vývojové fáze díla, nedokončené dílo

Autor

- ☞ Kterákoliv fyzická osoba, která dílo vytvořila (§ 5 odst. 1 AZ)
- ☞ Zákonná domněnka autorství (§ 6)
- ☞ Dílo souborné x dílo spoluautorské
- ☞ Spoluautoři disponují dílem společně a nerozdílně X podíl na výnosech v závislosti na příspěvku (nebo smluvně)

Práva k autorskému dílu

- ∞ Pro vznik není třeba žádného administrativního úkonu ani sdělení veřejnosti
- ∞ Práva vznikají objektivně se vznikem díla, bez ohledu na vůli autora
- ∞ Paradox autorského práva: autor se těchto práv nemůže jednostranně vzdát
- ∞ Dělí se na:
 - Osobnostní práva k autorskému dílu
 - Majetková práva k autorskému dílu

Osobnostní práva k autorskému dílu

- ∞ Váží se vždy k osobě autora
- ∞ Řadíme mezi ně:
 - Právo na explicitní autorství
 - Právo být uveden jako autor
 - Nemusí tohoto práva využít a za autora se může označit někdo jiný
 - V případě zaměstnaneckého díla musí autor zásah do tohoto práva strpět
 - Právo na technickou a morální integritu díla
 - Technická integrita = autor rozhoduje zda může být dílo doplněno či změněno, autor může také pověřit jiného k dokončení díla
 - Morální integrita = právo autora aby bylo dílo využíváno tak, aby nebyla snižována jeho vážnost
 - Právo na rozhodnutí ohledně toho, zda bude dílo zveřejněno
 - X samotné právo dílo zveřejnit
- ∞ Tato práva zanikají smrtí autora, ti kteří na tom mají zájem se však mohou domáhat jejich ochrany

Majetková práva k autorskému dílu

- ☞ Práva dílo v nejrůznějších formách užít
- ☞ Užitím díla je prakticky cokoliv, co se s ním může dít. Například rozmnožování, distribuce, zpřístupnění veřejnosti, vysílání ve sdělovacím prostředku
- ☞ Trvají 70 let po smrti autora
- ☞ Po uplynutí se dílo stává volným (public domain), autorovi za jeho užití nenáleží odměna a není třeba licence
- ☞ Autor má právo za užití díla třetí osobou požadovat odměnu a může také rozhodovat kdo a jak může dílo užít
- ☞ Restriktivní složka autorských práv: při nedovoleném užití může autor požadovat náhradu a ukončení užívání

Zvláštní majetková autorská práva

∞ Zaměstnanecké dílo

- Autorská díla vytvořená autory v rámci pracovního poměru
- Ze zákona vykonává k těmto dílům majetková práva autorská exkluzivně zaměstnavatel
- Zaměstnavatel se také uvádí jako autor díla a rozhoduje o zveřejnění či změnách díla (právní domněnka autorova souhlasu se strpěním zásahu do osobnostních práv)

∞ Školní dílo

- Dílo žáka nebo studenta v rámci výuky – majetková práva vykonává autor, lektor nebo učitel se za něj nepovažuje
- Autor však nesmí výkonem práv omezit zájmy vzdělávacího zařízení a musí strpět využití díla školou pro vnitřní potřebu
- Škola má nárok na podíl na zisku z díla až do výše investovaných prostředků
- Vysokoškolské kvalifikační práce navíc škola zveřejňuje, nemůže je však licencovat nebo vydávat

Kolektivní správa autorských práv

- ☞ Kolektivním správcem je právnická osoba sdružující autory s oprávněním od Ministerstva kultury
- ☞ Účelem jejich činnosti je kolektivní uplatňování a kolektivní ochrana majetkových autorských práv
- ☞ Některá práva kolektivní správce spravuje povinně (právo na odměnu za užití zvukového záznamu díla či uměleckého výkonu určeného k obchodním účelům, zhotovení rozmnoženiny záznamu i pro osobní potřebu, opětovný prodej, půjčování atp.)
- ☞ Autor se nemůže kolektivní správě nijak zříci, i z děl zpřístupněných pod svobodnou licencí se odvádějí poplatky kolektivním správcům.

Užití autorského díla třetí osobou

- ∞ Paradox autonomie vůle autora
- ∞ Zákon předpokládá pro případ vykonávání majetkových práv autorských třetí osobou uzavření licenční smlouvy
- ∞ Licenční smlouvou se práva nepřevádějí, nabyvatel licence získává právo dílo sjednaným způsobem užit
- ∞ Užití díla třetí osobou je možné na základě:
 - Volného užití v souladu s Autorským zákonem
 - Zákonné licence vznikající ze zákona bez ohledu na vůli autora
 - Smluvní licenci uzavřenou mezi nabyvatelem a autorem

Volné užití autorského díla

- ✎ Zákonem umožněné neúplatné užití díla bez ohledu na autora nebo vykonavatele majetkových práv autorských
- ✎ Je možné pro osobní potřebu člověka
- ✎ Účelem nesmí být přímý ani nepřímý zisk
- ✎ Dílo je tak možné užít jakýmkoliv způsobem, zakázáno je pouze šíření díla (ani prostřednictvím p2p sítí)
- ✎ Ušlý zisk se vykonavatelům majetkových práv autorských kompenzují ze systému pevných plateb kolektivním správcům
- ✎ Omezení třístupňovým testem
- ✎ Netýká se software, databází, notových zápisů, staveb

Zákonné licence

- ∞ Konstruované přímo zákonem
- ∞ Umožňují určitým subjektům určité užití díla
- ∞ Zákonné licence:
 - Rozmnoženiny na papír pro osobní potřebu FO nebo PO
 - Citace (výňatky nebo krátká díla) – musí být uveden autor, bez zisku
 - Propagace výstavy a prodeje děl
 - Zaznamenání nebo vyjádření díla na veřejném prostranství
 - Úřední a zpravodajská licence
 - Užití díla v rámci náboženských, úředních, nebo školních představení
 - Knihovní licence
 - Licence pro zdravotně postižené
 - Licence pro dočasné rozmnoženiny, fotografickou podobiznu
 - Nepodstatné vedlejší užití díla

Citace

∞ Malá:

- kdokoliv,
- výňatky ze zveřejněných děl,
- odůvodněná míra.

∞ Velká:

- výňatky, nebo drobná celá díla.
- recenze, kritika, vědecká či odborná tvorba,
- v souladu se zvyklostmi,
- v rozsahu vyžadovaném účelem.

∞ Vědecká, školní:

- při vyučování pro ilustrační účel, při vědeckém výzkumu,
- účelem není dosažení hospodářského prospěchu,
- rozsah odpovídající účelu.

∞ Nutno uvést autora, název a pramen.

Třístupňový test

- ⌘ Ve zvláštních případech stanovených zákonem
- ⌘ Užití není v rozporu s běžným způsobem užitím díla
- ⌘ Užitím nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora

Licence smluvní

- ✎ Předmětem je výkon majetkových práv autorských
- ✎ Autor umožňuje nabyvateli užívat smluveným způsobem a ve smluveném rozsahu dílo
- ✎ Úplatné X bezúplatné licence
- ✎ Výhradní X nevýhradní licence
- ✎ Písemná X ústní
- ✎ Podlicence
- ✎ Z důvodu paradoxu autonomie vůle autora začaly vznikat obecně uznávané typy licenčních smluv – volné licence

Ochrana autorského práva

- ☞ Autorská práva jsou chráněna na třech úrovních:
 - Soukromoprávní ochrana
 - Vydání bezdůvodného obohacení
 - Náhrada škody
 - Zdržení se závadného jednání
 - Správněprávní ochrana
 - Přestupky v zákoně autorském, o přestupcích aj.
 - Trestněprávní ochrana
 - § 270 a 271

Autorské právo a internet

- ☞ U autorských děl na internetu často nelze dohledat vykonavatele práv
- ☞ Často jsou také zveřejňována díla nelegálně, taková nelze bez dalšího užívat (výjimka – volné užití)
- ☞ Je třeba vždy zjistit právní režim díla a podle toho postupovat – získat licenci, využít zákonné licence, volně užit apod.

Autorská práva a výukové materiály

- ∞ Nejčastější způsoby využití díla
 - Zařazení do celku
 - Zpracování (překlad)
 - Rozmnožování (v tištěné podobě, digitalizace, na nosič digitálních dat)
 - Rozšiřování díla
 - Sdělování veřejnosti
- ∞ Ke všem těmto způsobům je třeba svolení autora či jiných nositelů majetkových práv autorských (licence), pokud nenastane některá z těchto situací:
 - Nejedná se o dílo ve smyslu AZ
 - Dílo je vyloučeno z ochrany z veřejného zájmu
 - Dílo je volným autorským dílem
 - Jedá se o volné užití díla
 - Jde o užití v rámci zákonné licence

Jak dílo užít?

- ✎ Licenci je třeba získat od autora nebo vykonavatele majetkových práv autorských ke konkrétnímu dílu (texty, výtvarná díla, učebnice, fotky, audiovizuální díla, databáze, software)
- ✎ Je-li dílo spoluautorské, musí souhlasit všichni autoři – i například u překladu
- ✎ Užívání pouze rozmnožováním a šířením hmotných rozmnoženit je možné po uzavření nakladatelské smlouvy
- ✎ Označení vykonavatele práv je zpravidla uvedeno u díla, nebo na díle
- ✎ U veřejných licencí je to jednodušší.

Jak publikovat (na internetu)?

- ∞ Dílo které není odvozené, ani neobsahuje jiná díla bez obav pod proprietární nebo některou volnou licencí.
- ∞ Obsahuje-li dílo jiná díla, nebo jejich části v rozsahu zákonných licencí, či jsou-li volná, není třeba za splnění podmínek v zákoně žádat autora o svolení.
- ∞ Obsahuje-li dílo jiná díla, která jsou licencována pod některou veřejnou volnou licencí, není třeba za splnění příslušných licenčních podmínek žádat autora o svolení.
- ∞ Ve všech ostatních případech je třeba získat licenci od vykonavatele majetkových práv autorských.

Veřejné licence

- ⌘ Reakce na relativní rigidnost právní úpravy
- ⌘ Veřejné návrhy licenční smluv
- ⌘ Uzavřít je může kdokoliv, kdo projeví zájem
- ⌘ Kvalita garantována nezávislou autoritou
- ⌘ Jednoduchá procedura jak pro autora, tak pro nabyvatele práv
- ⌘ X svobodné X volné licence

Uzavírání

- ∞ Licenční smlouva = dvoustranný právní úkon
 - Poskytovatel licence = vykonavatel majetkových práv autorských
 - Nabyvatel licence = ten, kdo získává svolení dílo užit
 - Nabídka (oferta) + přijetí (akceptace) – i konkludentně bez informování poskytovatele licence
- ∞ Pro platnou licenci musí smlouva obsahovat:
 - Smluvní strany licence (kdo a komu)
 - Předmět licence (co)
 - Rozsah a způsob užití díla (jak)
 - Úplatnost licence (za kolik)

Licence Creative commons

- ☞ Tvořeny neziskovou organizací Creative commons
- ☞ Nejznámější a nejpoužívanější typ veřejných licencí
- ☞ Díla zpřístupňovaná pod těmito licencemi lze užívat s minimálními omezeními
- ☞ Konkrétní omezení pro přehlednost určují tzv. Licenční prvky
- ☞ Obsah licencí ve třech základních vrstvách:
 - Legal code – kompletní text licence
 - Commons deed – společný základ všech verzí
 - Machine readable – strojově čitelné oprávnění
- ☞ <http://search.creativecommons.org/>

Jak licencovat dílo pomocí CC

- ☞ Základním předpokladem je se s podmínkami CC licenci seznámit
- ☞ Následně můžeme využít generátoru <http://www.creativecommons.org/choose> a vygenerovat licenci s vhodnými podmínkami
- ☞ Licencujeme-li dílo zejména pro českou republiku, je vhodné zvolit portovanou variantu
- ☞ Následně ke zveřejněnému dílu vhodně umístíme odkaz na licenci

Prvky licence CC

- ∞ Sdílení dovoleno
- ∞ Zpracování dovoleno
- ∞ Uveďte autora
- ∞ Nezasahujte do díla (ND)
- ∞ Zachovejte licenci (SA)
- ∞ Neužívejte komerčně (NC)

Typy licencí CC

Označení licence	Práva		Povinnosti			Název licence
BY						Uveďte autora
BY-SA						Uveďte autora – Zachovejte licenci
BY-ND						Uveďte autora – Nezasahujte do díla
BY-NC						Uveďte autora – Nevyužívejte komerčně
BY-NC-SA						Uveďte autora – Nevyužívejte komerčně – Zachovejte licenci
BY-NC-ND						Uveďte autora – Nevyužívejte komerčně – Nezasahujte do díla

Děkuji za pozornost

Václav Stupka
vaclav.stupka@law.muni.cz